УДК 338.48:339.9
Наливайко В.О.[1], Гресь-Євреінова С.В.[2]
[1] студ. гр. ГФз-212 НУ «Запорізька політехніка»
[2] канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Наливайко В.О., Гресь-Євреінова С.В.

Східна Європа у 2026 році залишається одним із найбільш динамічних, але водночас вразливих туристичних субрегіонів Європи. До регіону входять Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія, країни Балтії, Молдова та Україна. Східна Європа протягом останніх років є контрастним туристичним субрегіоном Європи, де поєднуються високий потенціал культурно-історичних, природно-рекреаційних і wellness-ресурсів із суттєвими безпековими та економічними викликами.

До початку повномасштабної війни в Україні країни Центральної та Східної Європи демонстрували стійке відновлення після пандемії COVID-19: кількість міжнародних прибуттів зросла з 95,2 млн у 2022 році до 114,8 млн у 2023 році, тобто майже на 19,5%. (див. табл. 1) [1].

У 2024 – 2025 рр. туристичний ринок Східної Європи продовжив зростання темпами 5 – 7% щороку, однак це відновлення було нерівномірним. Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина та Румунія значною мірою виграли від розвитку коротких транскордонних поїздок, міського туризму, SPA та медичного туризму.

Водночас країни Балтії, Молдова та прикордонні з Україною регіони зазнали більш відчутного впливу безпекового фактора, зміни маршрутів та скорочення окремих міжнародних потоків через близькість до зони війни.

Таблиця 1 – Чисельність міжнародних туристичних прибуттів у Європі та світі за 2019 – 2024 рр., млн осіб, [1]

Регіон	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Світ загалом	1466	408	461	976	1306	1465
Європа	743,9	240,8	302,8	610,7	710,2	755,7
Північна Європа	82,1	23,7	21,9	67,1	79,0	85,2
Західна Європа	205,2	83,5	87,6	182,8	207,9	215,7
Центральна та Східна Європа	152,5	45,2	54,4	95,2	114,8	124,5
Південна Європа	304,2	88,4	138,9	265,5	308,5	330,3
Країни ЄС-27	540,7	184,2	223,7	455,5	526,7	556,1

Наведені статистичні дані у табл. 1 демонструють, що після різкого негативного впливу війни в Україні у 2022 році туристичний ринок Східної Європи перейшов до адаптивного відновлення. У 2023 – 2024 рр. спостерігається стабільне зростання міжнародних прибуттів, що значною мірою пояснюється розвитком транскордонного туризму, міського туризму, wellness туризму та цифрових платформ бронювання. Водночас навіть за позитивної динаміки регіон залишається чутливим до безпекового інформаційного фону та логістичних ризиків, пов'язаних із війною в Україні.

Війна в Україні стала одним із ключових дестабілізуючих факторів для туризму Східної Європи. Її вплив проявився у трьох основних вимірах: по-перше, зміна у сприйнятті безпеки для всього субрегіону; по-друге, зростання транспортних витрат, логістичних ризиків та навантаження на прикордонну інфраструктуру; по-третє, структурна переорієнтація попиту на більш безпечні та дешевші дестинації, зокрема Польщу, Угорщину, Чехію, Болгарію та Румунію. За оцінками досліджень, країни, що межують із зоною війни, у середньому втрачали до 1,4 – 1,8% економічного зростання щорічно, що прямо впливає і на туристичний сектор [1].

Серед головних проблем розвитку туризму Східної Європи варто виділити: геополітичну нестабільність; інфляційний тиск та подорожчання логістики; енергетичні ризики; нерівномірність розвитку туристичної інфраструктури; залежність окремих країн від сусідніх ринків; високу чутливість до інформаційного фону щодо війни в Україні.

Попри це, перспективи розвитку субрегіону залишаються позитивними. Найбільш перспективними напрямами є транскордонні туристичні кластери, зокрема Карпатський, Дунайський і Балтійський, які дозволяють формувати спільні маршрути, культурні шляхи, wellness-продукти та природно-рекреаційні тури. Особливо важливим є розвиток Карпатського кластеру за участю України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. Його значення

полягає у формуванні єдиного транскордонного туристичного простору, що поєднує природно-рекреаційні ресурси Карпат, гірськолижні курорти, бальнеологічні та SPA-центри, етнокультурну спадщину, гастрономічні маршрути й мережу природоохоронних територій. Інституційною основою такого підходу виступає Карпатський єврорегіон, створений ще у 1993 році, який охоплює прикордонні території п'яти держав і забезпечує платформу для спільного просторового планування, туристичного маркетингу та реалізації проєктів у сфері мобільності й культурної спадщини.

У прикладному вимірі кластерна модель дозволяє створювати спільні туристичні продукти без жорсткої прив'язки до державних кордонів: міжнародні пішохідні стежки, велосипедні зелені шляхи, гірськолижні «ski safari» маршрути, wellness-тури, дерев'яні сакральні шляхи, гастрономічні та винні маршрути Закарпаття – Токай – Мармарощина. Окремим драйвером є розвиток мультимодальної мобільності – залізничних, автобусних і автомобільних коридорів, які поєднують Львів, Ужгород, Кошице, Жешув, Дебрецен, Клуж і Сату-Маре. Саме така транспортна інтеграція знижує бар'єри для короткостроковий туризм та подорожі з відпусткою у Карпатському макрорегіоні.

Для України Карпатський кластер має особливе значення в контексті повоєнного відновлення туризму, оскільки дозволяє інтегрувати Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську та Чернівецьку області у спільні європейські ланцюги створення туристичної вартості. Йдеться не лише про класичний відпочинок, а й про wellness, медичний, екологічний, пригодницький і культурно-пізнавальний туризм, де Україна може виступати як східний «шлюз» до всього Карпатського простору [2]. У довгостроковій перспективі саме цей кластер може стати ядром транскордонного туристичного макрорегіону Східної Європи, де синергія природного капіталу, інфраструктури та спільного брендингу забезпечить найвищі темпи зростання.

Важливою перспективою останніх років також є цифровізація туризму Східної Європи. Частка онлайн-бронювань у субрегіоні вже перевищує 75%, а AI-рішення для планування маршрутів, динамічне ціноутворення та програми для транскордонних подорожей стають стають стандартом для міжнародних туристів. Це створює передумови для формування розумних туристичних екосистем навіть в умовах геополітичної турбулентності [3].

Отже, сучасний стан туризму Східної Європи визначається поєднанням постпандемічного відновлення, впливу війни в Україні та поступової адаптації ринку до нових ризиків. Подальші перспективи розвитку пов'язані з посиленням транскордонної інтеграції, цифрової трансформації, розвитком кластерних моделей та зміцненням безпекової довіри до регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. UNWTO World Tourism Barometer. URL : https://tourismanalytics.com/uploads/1/2/0/4/120443739/world_tourism_barometer__volume_23_issue_2_may_2025.pdf (дата звернення: 25.03.2026).

2. Чому Україні потрібні курорти в Карпатах. *Фокус*. URL : https://focus.ua/uk/opinions/744614-turizm-u-karpatah-vidnovit-ukrajinu-chomu-pro-novi-kurorti-potribno-dumati-vzhe-zaraz (дата звернення: 25.03.2026).

3. Tsviliy S., Korniienko O., Mamotenko D., Hres-Yevreinova S., Gurova D. Transformation of the tourism industry in the context of thedevelopment of digital technologies.. *Green and digital economic transformation: a synthesis of the future: Monograph*; Edited by I. Tatomyr, L.Kvasnii. Praha : Oktan print, 2024. Pp. 172–187. URL : https://www.oktanprint.cz/p/green-and-digital-economic/ (дата звернення: 25.03.2026).